

چالشهای اصلی حرفه حسابرسی و تشکیل نهاد ناظر

مرتضی اسدی ✍️

مقدمه

حرفه حسابرسی مستقل ایران در سالهای اخیر علاوه بر چالش ناشی از شرایط خاص محیط اقتصادی و محدودیتهای مربوط به تحریمها، با چالشهای نظیر بهروز نبودن و تفکیک نبودن وظایف به نحو مناسب در اسناد بالادستی مرتبط با حرفه حسابرسی، تشکیل نهاد ناظر بر حسابرسی مستقل که حدود هفت سال از شروع بحثها و مصوبه‌های مرتبط با آن می‌گذرد، ولی گزارش ارزیابی جامع مستقل و بی‌طرفانه نسبت به لزوم و نحوه تشکیل آن تهیه نشده و دیدگاه حسابرسان به آینده حرفه را با ابهام و عدم اطمینانهایی مواجه نموده است، روبه‌رو است. علاوه بر این، پایین بودن ضریب نفوذ حسابرسی و درآمد و حق‌الزحمه خدمات حسابرسی و پایین بودن میزان به‌کارگیری فناوریهای نوین (ابزار تحلیل داده، هوش مصنوعی، بلاک‌چین، یادگیری ماشین و...) و تسلط کم حسابرسان به زبان انگلیسی جهت استفاده از منابع بین‌المللی و ارتباطات بین‌المللی و نبود هماهنگی بین نهادهای نظارتی و حسابرسان مستقل که موجب هدر رفت بخشی از منابع حرفه می‌شود، از جمله چالشهای اساسی حرفه حسابرسی ایران است که در ادامه هر یک از آنها به‌طور مختصر تشریح می‌شود...

قانونگذاری (به‌ویژه ضوابط بودجه سنواتی و بخشنامه‌های مرتبط با آن) و نهادهای ناظر (بخشنامه‌ها و ضوابط بانک مرکزی و سازمان بورس و بیمه مرکزی و ...) به‌طور گسترده‌ای مسئولیت حسابرس و بازرس قانونی را افزایش داده است، که این موضوع نه تنها به خدمات حرفه‌ای حسابرسی و یا وظایف بازرسی قانونی (مطابق اصلاحیه قانون تجارت) مربوط نیست، بلکه در اکثر موارد تنها ذینفع خدمات مزبور، دستگاه‌های خاص یا نهاد ناظر یادشده می‌باشند. نکته حایز اهمیت این‌که قرار گرفتن زمان انجام این وظایف رعایتی در بازه زمانی اجرای عملیات حسابرسی و بازرسی قانونی، ضمن کاهش کیفیت حسابرسی صورتهای مالی، منجر به کاهش کیفیت خدمات حسابرسی رعایت نیز می‌گردد.

شفاف‌نبودن حدود مسئولیت بازرس قانونی و وجود قوانین و مقررات متعدد به‌خصوص در حوزه شرکت‌های دولتی، نه تنها موجب افزایش انتظارات ذینفعان (از جمله نهادهای نظارتی مثل بانک مرکزی و سازمان بورس و ...) شده بلکه باعث صرف بخش زیادی از وقت گروه‌های حسابرسی شده است، که به‌طور معمول باید به انجام حسابرسی صورتهای مالی اختصاص یابد. قابل ذکر است اغلب نهادهای ناظر، مسئولیتهای نظارتی خود را به شکل‌های مختلف از جمله در

اسناد بالادستی مرتبط با حرفه حسابرسی

اسناد بالادستی نهادهای مرتبط با حرفه حسابرسی در ایران (سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران) مربوط به چند دهه گذشته است و با توجه به تغییر شرایط محیطی (مدل کسب‌وکار شرکتها، نوع و ماهیت ریسکهای کسب‌وکار، ابزار نوین جمع‌آوری، پردازش و انتقال داده‌ها در حجم بزرگ، کاربردهای جدید فناوری اطلاعات و دنیای دیجیتال و ...) و تغییر انتظارات ذینفعان از این حرفه (افزایش توجه به ویژگیهای مربوط بودن، سودمندی و شفافیت اطلاعات در گزارشهای حسابرسی به‌جای تاکید صرف بر ویژگی تاییدکنندگی و اعتباردهی)، نیازمند تجدیدنظر عمده است. از جمله این اسناد می‌توان به قوانین ماده واحده‌ها و اساسنامه‌های مربوط به تشکیل سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران اشاره کرد. مهمترین اقدامی که در این ارتباط باید انجام شود، تفکیک وظایف و مسئولیتهای این دو نهاد است. بند "د" و تبصره ۵ ماده واحده قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذیصلاح به‌عنوان حسابدار رسمی، موجب ایجاد وظایف مشترک بین این دو نهاد، و در عمل موجب چالش و رقابت بین آنها شده است.

به‌منظور حفظ و ارتقای اعتبار حرفه حسابرسی و انسجام بخشی به نظارت بر حرفه حسابرسی مستقل و جلوگیری از نظارت‌های چندگانه، نحوه نظارت بر حسابرسی مستقل باید هم‌زمان با به‌روزرسانی قوانین و اساسنامه‌های نهادهای فوق و درج اصلاحیه‌های لازم در اسناد مربوط به هر یک از نهادهای مزبور و بر مبنای مطالعه و مشارکت ذینفعان این قوانین انجام شود. توجه به این نکته ضروری است که در صورت تشکیل نهادی جدید برای نظارت بر حرفه حسابرسی مستقل، از درج موارد غیرمرتبط با نهاد مزبور در قانون تشکیل آن پرهیز شود و اصلاحیه‌های مربوط به سایر نهادها در اسناد بالادستی هم یک از آنها انجام نشود. همچنان‌که در سطح بین‌المللی هم در هیچ‌یک از کشورهای عضو مجمع بین‌المللی ناظران بر حسابرسی مستقل (IFIAR) که مورد بررسی قرار گرفته‌اند، در چارچوب وظایف نهاد ناظر موضوعی غیرمرتبط به حسابرسی مستقل گنجانده نشده است.

برخی الزامهای قانونی و مقرراتی وضع‌شده توسط مراجع

پایین بودن نرخ حق الزحمه حسابرسی

نه تنها باعث ناتوانی حرفه در

جذب سرمایه انسانی

و حفظ آن شده

بلکه توان حرفه برای سرمایه‌گذاری

در حوزه فناوری را نیز تضعیف نموده است

رشته حسابداری و همچنین عدم تمایل دانش‌آموختگان قوی دانشگاه‌های معتبر به کار در حرفه حسابداری شده است. برای رفع بخشی از این کاستیها، لازم است منابع مالی لازم جهت ارتقای سطح توانمندیها و زیرساختهای فناوری اطلاعات و دسترسی به نرم‌افزار، سخت‌افزار و سامانه‌های مورد نیاز در این خصوص، توسط نهادهای استفاده‌کننده از خدمات حسابداری مانند بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، بیمه مرکزی و ... تامین شود و حق‌الزحمه‌های حسابداری نیز متناسب با نسبت حق‌الزحمه به شاخصهای اقتصادی در دیگر کشورهای جهان، افزایش یابد.

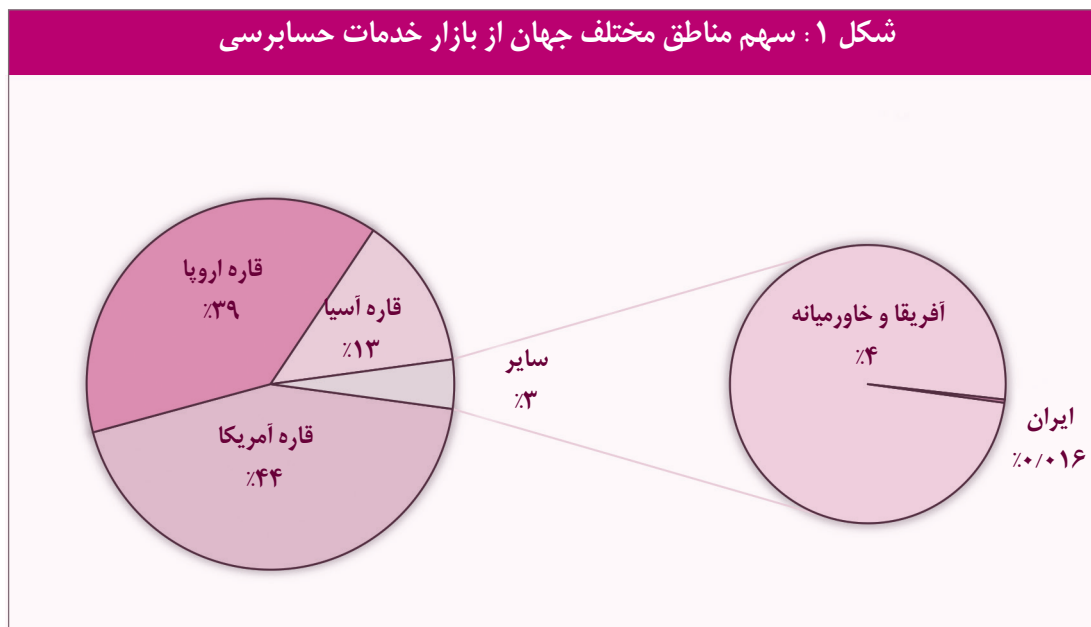
بازار خدمات حسابداری در جهان شامل ارائه خدمات حسابداری، حسابداری، انواع خدمات مشاوره‌ای و ... است. مجموع درآمد این حرفه در سال ۲۰۲۱ معادل ۵۸۷/۸ میلیارد دلار بوده که در مقایسه با سال قبل از آن، ۶ درصد رشد داشته است. این میزان در ایران با احتساب میانگین قیمت دلار ۲۵۰،۰۰۰ ریال در سال ۱۴۰۰ معادل حدود ۹۲ میلیون دلار است و کمتر از ۰/۱۶٪ از سهم بازار جهانی حرفه حسابداری را به خود اختصاص داده است. این میزان در مقایسه با اندازه اقتصاد ایران بسیار اندک است. سهم ایران در سال ۲۰۲۱ از تولید ناخالص جهانی (۹۴ تریلیون دلار) حدود ۱/۱ تریلیون دلار معادل ۱/۱ درصد برآورد شده است. برای متناسب شدن

قالب دستورالعمل، ابلاغیه و ... به حسابرس و بازرس قانونی محول نموده‌اند. این درحالیست که هزینه‌ای نیز از این بابت متحمل نمی‌شوند و استفاده خاص از خدمات حسابداری مستقل و بازرس قانونی، بدون پرداخت هزینه جبران خدمات منصفانه نبوده و نتیجه آن کاهش کیفیت خدمات حسابداری خواهد بود.

حق‌الزحمه حسابداری و درآمد حرفه حسابداری

منابع مالی در گردش (درآمد) حرفه حسابداری در ایران نسبت به شاخصهای اقتصادی، در مقایسه با دیگر کشورهای جهان بسیار پایین است؛ از این رو، حرفه حسابداری در دو بخش دولتی و خصوصی توان سرمایه‌گذاریهای لازم جهت تهیه ابزار مورد نیاز به منظور بهبود کیفیت خدمات حرفه‌ای را ندارد. همین امر باعث شده که حرفه حسابداری در عمل نتواند با تغییر شرایط محیطی (فناوری اطلاعات، ریسکهای نوظهور و مدل کسب‌وکارها و ...) و تغییرات در انتظارات استفاده‌کنندگان از خدمات حسابداری (ارائه گزارشهای به موقع، تحلیلهای متکی به کلان‌داده‌ها، مشخص کردن ریسکهای آتی و نقاط بحرانی، ارزش افزایی خدمات حسابداری و ...) خود را تطبیق دهد. از مهمترین پیامدهای این موضوع، خروج افراد توانمند از حرفه حسابداری، عدم تمایل افراد مستعد برای تحصیل در

شکل ۱: سهم مناطق مختلف جهان از بازار خدمات حسابداری

در ایران و پایین بودن ضریب نفوذ حسابرسی در همه لایه‌های اقتصادی کشور است.

همانطور که شکل ۲ نشان می‌دهد، تولید ناخالص داخلی ایران معادل ۶/۴ درصد تولید ناخالص داخلی در منطقه خاورمیانه و آفریقا است، در حالی که سهم ایران از درآمد خدمات حسابرسی در این منطقه کمتر از ۰/۴ درصد است. یعنی برای متناسب شدن نسبت درآمد خدمات حسابرسی به تولید ناخالص داخلی در ایران با منطقه آفریقا و خاورمیانه نیز باید درآمد خدمات حسابرسی شانزده (۱۶) برابر مبلغ فعلی شود.

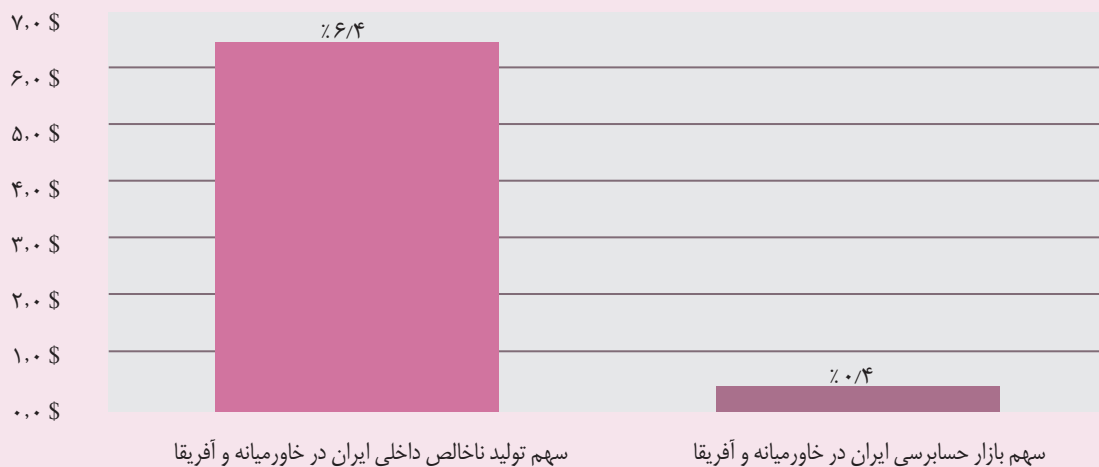
بررسی روند درآمد حرفه حسابرسی طی سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۰ نشان می‌دهد درآمد ریالی حرفه طی ۷ سال گذشته به‌طور متوسط ۲۶ درصد رشد داشته است در حالی که معادل ارزی درآمد حرفه حسابرسی در این مدت به‌طور متوسط ۶ درصد کاهش داشته است، که این موضوع خواه ناخواه تاثیر نامطلوبی بر کیفیت خدمات ارائه شده توسط حسابرسان به‌همراه خواهد داشت. روند درآمدزایی ارزی و ریالی حرفه حسابرسی در طی سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۰ به‌شرح نمودار شکل ۳ است. (متوسط نرخ ارز در ارزیابی درآمد حرفه برحسب دلار طی سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۰ به ترتیب ۳۲، ۳۴، ۳۶، ۴۳، ۸۹، ۱۳۹، ۱۹۴ و ۲۵۰ هزار ریال به ازای هر دلار می‌باشد).

درآمد خدمات حرفه حسابرسی در ایران با نسبت درآمد خدمات حرفه حسابرسی در جهان به تولید ناخالص جهانی، باید درآمد خدمات حسابرسی در ایران حداقل هفتاد (۷۰) برابر مبلغ فعلی شود. نسبت درآمد خدمات حسابرسی به جمعیت در سطح جهانی حدوداً برابر با ۷۵ دلار در سال است (۵۸۷،۰۸ میلیارد دلار تقسیم بر ۷،۷۹۴ میلیون نفر) که با دلار ۲۵۰،۰۰۰ ریالی معادل ۱۸،۷۵۰،۰۰۰ ریال خواهد شد در حالی که این نسبت در ایران ۲۷۰،۵۸۸ ریال (۲۳ میلیارد ریال تقسیم بر ۸۵ میلیون نفر) یعنی حدود ۶۹ برابر پایین‌تر از نسبت جهانی است. نسبت درآمد خدمات حسابرسی به تولید ناخالص جهانی (۵۸۷،۰۸ میلیارد دلار تقسیم بر ۹۴ هزار میلیارد دلار) برابر ۰/۰۰۶ است که این نسبت در ایران (۲۳ میلیارد ریال با شاخص سال ۱۳۹۰ برابر ۲۰۸ میلیون ریال و تقسیم بر ۷،۵۶۹ هزار میلیارد ریال تولید ناخالص داخلی در سال ۱۴۰۰ به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰) برابر با ۰/۰۰۰۳۷، یعنی در حدود یک شانزدهم نسبت در سطح جهانی است.

همانگونه که شکل ۱ نشان می‌دهد، سهم ایران از بازار خدمات حسابرسی حتی در منطقه آفریقا و خاورمیانه در مقایسه با اندازه اقتصاد ایران در سطح خاورمیانه و آفریقا بسیار ناچیز است. این مسئله بیشتر به دلیل نرخ پایین خدمات حسابرسی

شکل ۲: مقایسه نسبت تولید ناخالص داخلی به درآمد خدمات حسابرسی در ایران با منطقه آفریقا و خاورمیانه

نسبت تولید ناخالص داخلی و بازار حسابرسی ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه و آفریقا در سال ۱۴۰۰

حرفه در جذب سرمایه انسانی و حفظ آن شده، بلکه توان حرفه برای سرمایه‌گذاری در حوزه فناوری را نیز تضعیف نموده است. مجموع این عوامل در نهایت کاهش کیفیت حسابرسیها، کاهش اعتماد عموم به حرفه و کاهش اثربخشی حرفه حسابرسی به‌عنوان یک حرفه اطمینان‌بخش را در پی خواهد داشت. در رابطه با سازمان حسابرسی به‌عنوان یک شرکت دولتی، علاوه بر مشکلات مذکور، به‌دلیل وجود الزامهای بودجه‌ای ناظر بر شرکتهای دولتی، امکان مدیریت بر منابع حاصل از آن نیز به‌میزان قابل‌توجهی محدود می‌باشد. لذا برای رویارویی با این ریسکها باید اقدامهایی در رابطه با افزایش میانگین نرخ حق‌الزحمه حسابرسی و تعیین حداقل برای آن و نیز اصلاحهایی در ساختار سازمان حسابرسی صورت گیرد.

فناوریهای نوین

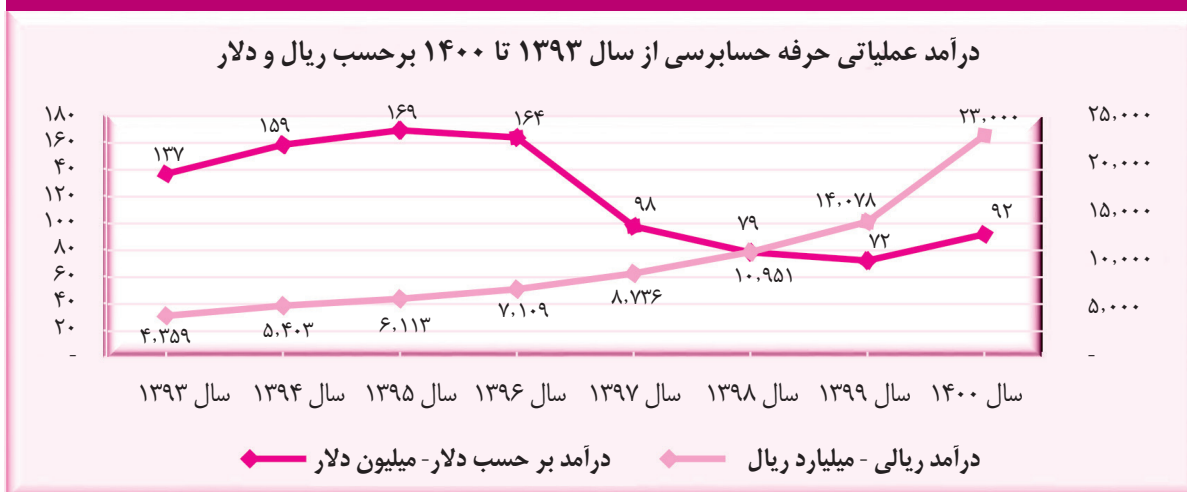
با توجه به گسترش فناوریهای نوین در سطح جهانی، حرفه حسابرسی نیز باید به فناوریهای جدید تجهیز شود. در این راستا و با توجه به نقش مهم پردازش الکترونیکی اطلاعات، استقرار و پیاده‌سازی حسابرسی رایانه‌ای و تدوین و توسعه استانداردها و مقررات برای گسترش حسابرسی رایانه‌ای و استفاده از فناوریهای نوین (مانند هوش مصنوعی، یادگیری ماشین، تحلیل داده‌های بزرگ و ...) در حسابرسی، اقدامهایی توسط سازمان حسابرسی

دلیل اصلی پایین بودن سهم ایران از بازار خدمات حسابرسی، پایین بودن نرخ خدمات حسابرسی و عدم پوشش حسابرسی بسیاری از واحدهای اقتصادی است که به‌نظر می‌رسد در این خصوص باید چاره‌اندیشی شود. نکته حائز اهمیت این‌که پژوهشهای مختلف که در سطح جهان صورت گرفته است، رابطه مستقیم بین میزان حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت حسابرسی را تایید می‌نماید. لذا به‌منظور بهبود سهم حرفه حسابرسی ایران از بازار این حرفه در منطقه و همچنین بهبود و افزایش کیفیت خدمات حسابرسی، افزایش نرخ خدمات حسابرسی و افزایش واحدهای اقتصادی زیر پوشش خدمات حسابرسی (ضریب نفوذ حسابرسی)، ضرورتی مهم است.

نرخ خدمات حسابرسی در کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای منطقه به‌مراتب بیشتر از ایران است. طبق بررسیهای انجام‌شده، و اطلاعات به‌دست آمده از سایت Sal-ary Explorer که در نمودار شکل ۴ نشان داده شده است، میانگین درآمد سالانه مدیران حسابرسی در ۲۰ کشور منتخب ارائه شده است. درآمد ماهانه مدیر حسابرسی برای سال ۲۰۲۱ در ایران معادل ۳۰۰ میلیون ریال و نرخ دلار ۲۵۰ هزار ریال در نظر گرفته شده است (قابل ذکر است مبلغ مندرج در سایت Salary Explorer برای درآمد مدیران حسابرسی در ایران به مراتب کمتر از این میزان می‌باشد).

پایین بودن نرخ حق‌الزحمه حسابرسی، نه‌تنها باعث ناتوانی

شکل ۳: بررسی روند درآمد حرفه حسابرسی طی سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۰

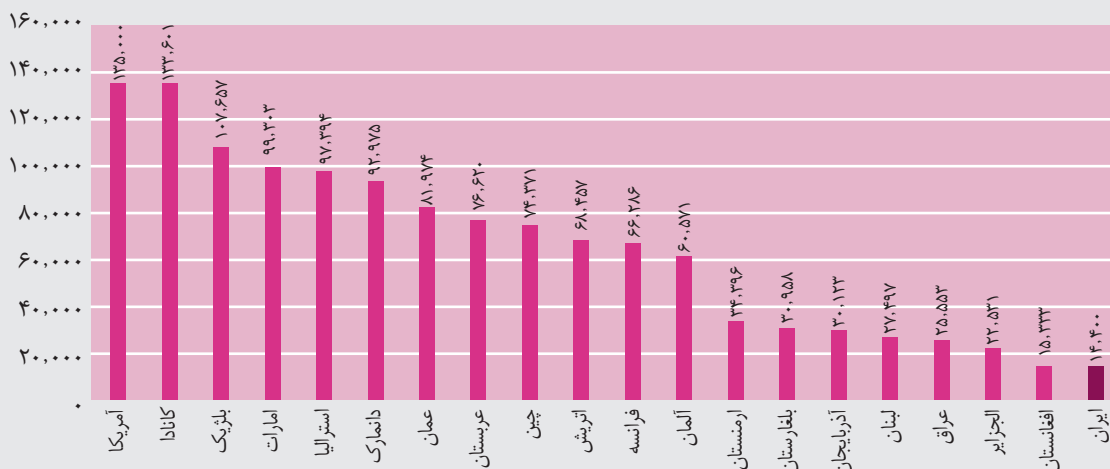
رتبه خوبی نیست. متأسفانه یکی از مشکلات در این بخش، میزان جذب نخبگان هوش مصنوعی در بازار کار ایران است. علاوه بر این که در کشور ما یکی از محدودیت‌های به‌کارگیری ابزار نوین فناوری اطلاعات، نبود سامانه‌های اطلاعاتی (داده‌ها) منسجم و یکپارچه و قابل دسترس است، محدودیت مهم دیگری که در این زمینه وجود دارد اینست که در ایران داده‌ها به‌نوعی محرمانه تلقی می‌شوند؛ این درحالیست که مهمترین پیش‌نیاز به‌کارگیری موثر ابزار نوین به‌خصوص یادگیری ماشین، شفافیت و در دسترس بودن اطلاعات است. در برخی موارد، انتظاری که از حسابرس وجود دارد معادل کشف تقلب در تمام موارد وجود تقلب در صورتهای مالی و حتی کل شرکت است. این انتظارات با امکانات و وظایف حسابرسی مستقل به‌طور کامل انطباق ندارد. لذا برای رویارویی با این ریسک، علاوه بر این که با افزایش آگاهی عمومی باید انتظارات فرای توان حسابرسان را اصلاح کرد، باید شرایط به‌کارگیری فناوریهای نوین در رابطه با پیشگیری و کشف تقلب را بهبود بخشید که از جمله مهمترین آن‌ها استانداردسازی اطلاعات و دسترسی آزاد به اطلاعات و حذف محرمانگی اطلاعات و تامین منابع لازم در این خصوص است.

و برخی موسسات بخش خصوصی شروع شده و در حال انجام است. ولی حصول نتیجه مناسب مستلزم تامین منابع کافی جهت تهیه امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم، آموزش کارکنان حرفه‌ای و استخدام نیروی انسانی متخصص است، که متأسفانه اقدام‌های قابل توجهی در این رابطه صورت نگرفته است. موفقیت در انجام حسابرسی رایانه‌ای و استفاده از ابزار نوین در حسابرسی، مستلزم ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی همسان و استفاده واحدهای مشابه از زیرساخت‌های اطلاعاتی همسان و یکپارچه است که باید توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و نهادهای ناظر (بانک مرکزی و بورس و بیمه مرکزی) الزامی شده و پیگیریهای موثر جهت انجام آن صورت گیرد.

هوش مصنوعی و فناوریهای دیجیتال، علاوه بر این که توان انجام برخی از کارها را با کارایی و دقت بالا و هزینه‌ای حدود ۴۰ درصد پایین‌تر داراست، به راحتی پاسخگوی تقاضاهای در حال تغییر بازار نیز می‌باشد. بر اساس آمار ارائه شده، ایران در آمادگی جذب هوش مصنوعی رتبه ۷۲ را در دنیا دارد که در مقایسه با بخش‌های دیگر مرتبط با هوش مصنوعی، همچون تولید علم (که ایران هشتمین کشور برتر دنیا از لحاظ مقاله‌های پراستناد در زمینه هوش مصنوعی است)،

شکل ۴: میانگین درآمد سالانه مدیران حسابرسی در ۲۰ کشور منتخب

میانگین درآمد سال ۲۰۲۱ مدیران حسابرسی در کشورهای مختلف
(ارقام به دلار)

تشکیل نهاد ناظر بر حسابرسی مستقل

یکی از چالش‌های حرفه حسابرسی در ایران، عدم تفکیک نهادهای ارائه‌دهنده خدمات حرفه‌ای از نهاد نظارتی و توجه‌نداشتن به ویژگی‌های خاص هر یک از آن‌ها در مقایسه با سایر کشورهای پیشرو در این زمینه است. از این‌رو مطالعه جامع در خصوص تشکیل یک نهاد حرفه‌ای و یک نهاد نظارتی در ایران مشابه با سایر کشورهای جهان ضروری است. بدین صورت که نهاد حرفه‌ای از طریق اعضای حرفه و به‌طور کامل مستقل از دولت تشکیل، هدایت و راهبری شود و نهاد ناظر حسابرسی مستقل چابک و قوی نیز با استفاده از تجربه‌های کشورها در سطح جهان و با لحاظ عوامل خاص محیط داخلی، زیرهدایت و راهبری حاکمیت تشکیل شود. در کشورهای دارای نهاد ناظر که عضو مجمع بین‌المللی ناظران حسابرسی مستقل می‌باشند، مسئولیت انتصاب اعضای هیئت راهبری مربوط به این نهادها برعهده دولت و ارگانهای دولتی و وزارتخانه‌ها گذاشته شده و در هیچ کشوری این فرایند متأثر از حرفه نیست. در کشورهای مزبور، رئیس هیئت راهبری نیز توسط ارکان حاکمیتی منصوب می‌شود. طبق بررسی‌های انجام‌شده، در تعیین ترکیب اعضای هیئت راهبری همواره سعی بر این بوده است که این هیئت دارای بیشترین استقلال و کمترین تضاد منافع باشد.

نهاد ناظر حسابرسی مستقل باید با هدف حمایت و ارتقای منافع عمومی، دولت، سرمایه‌گذاران و دیگر استفاده‌کنندگان گزارشگری مالی تشکیل شده و در دستیابی به هر یک از اهداف کلی دولت نقشی کلیدی ایفا نماید.

دو هدف عملیاتی ناظر حسابرسی مستقل، که زیربنای فعالیتهای انتظام‌بخشی آن خواهد بود، عبارتند از:

- ترویج حسابرسی باکیفیت، گزارشگری شرکتی، راهبری شرکتی و
 - ترویج رقابت اثربخش در بازار برای کار حسابرسی قانونی.
- ناظر حسابرسی مستقل، باید به چهار اصل انتظام‌بخشی توجه کند:
- ترویج نوآوری در کار حسابرسی مستقل، گزارشگری شرکتی، راهبری شرکتی،

- ترویج اختصار، شفافیت و سودمندی در گزارشگری شرکتی،
- همکاری نزدیک با سایر مقررات‌گذاران (ناظرین) در ایران و در سطح بین‌المللی، و

- پیش‌بینی ریسک‌های نوظهور راهبری شرکتی، گزارشگری، مقررات حرفه‌ای، یا حسابرسی از طریق آینده‌نگری و اقدام پیشگیرانه در صورت امکان.

تفکیک‌نبودن وظایف نظارتی از وظایف مرتبط با ارائه خدمات حرفه‌ای به‌نحو مناسب، باعث بروز مشکل عدم‌نظارت مناسب و همچنین نظارت‌های چندگانه و موازی در حرفه شده است.

نبود هماهنگی نهادهای ناظر و حسابرسان مستقل

همانگونه که اشاره شد به‌دلیل واضح و شفاف‌نبودن دامنه مسئولیت بازرس قانونی و عدم‌شناخت کافی (و یا کم‌توجهی) نهادهای نظارتی (ازجمله بانک مرکزی، بیمه مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار) با دامنه کار و گستره مسئولیت حسابرسان مستقل، در بسیاری موارد انتظارات نهادهای مزبور از حسابرسان با وظایف اصلی حسابرسی مستقل فاصله زیادی دارد، به‌طوری‌که در بسیاری از مواقع مسئولیتهای اصلی نظارتی مربوط به نهادهای یادشده، فراتر از وظایف حسابرسان مستقل به‌عهده حسابرسان گذاشته می‌شود. لذا در این زمینه، لزوم تنظیم مقرراتی برای افزایش هماهنگی و همسویی اهداف کنترلی و نظارتی نهادهای فوق و حسابرسان، از قبیل لزوم تشکیل کمیته‌ای متشکل از نهادهای ناظر و حسابرسان مستقل (شامل وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، بیمه مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی) با هدف به اشتراک‌گذاری رویکردها، نگرانیها، شواهد و اطلاعات در اختیار هریک از آن‌ها، جهت افزایش اثربخشی و کارایی نظارت نهادهای مزبور و حسابرسی مستقل ضروری است.

نتیجه‌گیری

با توجه به تغییر شرایط محیطی (نوع کسب‌وکارها، نوع و ماهیت ریسک‌های کسب‌وکار، ابزار نوین جمع‌آوری، پردازش و انتقال داده‌ها در حجم بزرگ، کاربردهای جدید فناوری اطلاعات و دنیای دیجیتال و ...) و تغییر انتظارات

تشکیل کمیته‌ای متشکل از نهادهای ناظر و حساب‌رسان مستقل (شامل وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، بیمه مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی) به منظور اشتراک‌گذاری رویکردها، نگرانیها، شواهد و اطلاعات در اختیار هریک از آنها، جهت افزایش اثربخشی و کارایی نظارت نهادهای مزبور و حسابرسی مستقل ضروری است. به علاوه، مشارکت کمیته مزبور در تنظیم قوانین و مقررات مالی و محاسباتی و مرتبط با حرفه حسابرسی، موجب بهبود کارایی و اثربخشی نظارت و حسابرسی می‌شود.

در شرایط فعلی محیط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی و تا زمان انجام مطالعه جامع مستقل در خصوص تشکیل نهاد ناظر بر حسابرسی مستقل به نظر می‌رسد وجود یک شورای عالی نظارتی و سیاست‌گذاری حرفه حسابرسی مستقل (همانند شورای پول و اعتبار بانک مرکزی و یا شورای عالی بورس) که در سطح عالی سیاست‌گذاری و مقررات‌گذاری در سطح حرفه حسابداری و حسابرسی را به عهده داشته باشد و هماهنگی بین نهادهای نظارتی و حسابرسی را راهبری نماید و باعث حفظ و ارتقای کیفیت گزارشگری مالی شود، ضروری است.

منابع:

• اسدی مرتضی و منتظری آرشینا، **داده‌های بزرگ، هوش مصنوعی و آینده حسابداری**، حسابدار رسمی، فصلنامه تخصصی جامعه حسابداران رسمی ایران، شماره ۵۶، زمستان ۱۴۰۰، صص ۲۲-۳۰.

• Kingman, John. "Independent Review of the Financial Reporting Council". 2018.

• Financial Reporting Council. "Funding the Audit, Reporting and Governance Authority: Consultation on the Financial Reporting Council proposals". July 2022.

• <https://www.ifiar.org/members/member-directory/>.

• <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=Z4>.

• <http://www.salaryexplorer.com/>.

• www.iacpa.ir. گزارش‌های هیئت عالی نظارت به مجمع عمومی جامعه حسابداران رسمی از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۴۰۰

• <https://audit.org.ir/SiteV2/Shafaf/ExpenseReport/Financial-statements-1401.pdf>

سازمان حسابرسی

ذینفعان از این حرفه (افزایش توجه به ویژگیهای مربوط بودن، سودمندی و شفافیت اطلاعات در گزارشهای حسابرسی به جای تاکید صرف بر ویژگی تاییدکنندگی و اعتباردهی)، اسناد بالادستی حرفه و برخی از قوانین و مقررات مرتبط با حرفه حسابرسی نیازمند تجدیدنظر فوری است. و یکی از موضوعهای اساسی در این خصوص تفکیک شفاف وظایف حسابرس دولتی با حسابرس خصوصی و همچنین تفکیک وظایف نظارتی از وظایف حرفه‌ای است.

تامین منابع کافی جهت تهیه امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم و آموزش کارکنان حرفه‌ای و به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص علوم رایانه و آمار در کنار گروه‌های حسابرسی جهت گسترش حسابرسی رایانه‌ای و استفاده از فناوریهای نوین (مانند هوش مصنوعی، یادگیری ماشین، تحلیل داده‌های بزرگ و ...) در حسابرسی، از موضوعهای لازم در شرایط کنونی است.

ضریب نفوذ حسابرسی (فعالیت‌های اقتصادی ملزم به انجام حسابرسی) و نرخ حق‌الزحمه حسابرسی در ایران به نسبت جهان و کشورهای منطقه بسیار پایین است و این موضوع باعث عدم سرمایه‌گذاری مناسب در خصوص فناوریهای نوین و عدم جذب منابع انسانی باکیفیت و خروج منابع انسانی فعلی و در نتیجه کاهش کیفیت خدمات حسابرسی شده است. با توجه به این‌که عمده فعالیت‌های اقتصادی در ایران توسط بخش عمومی صورت می‌گیرد، انتشار اطلاعات حسابرسی نشده و کاهش کیفیت خدمات حسابرسی منجر به تولید اطلاعات نادرست و گمراهی استفاده‌کنندگان و در نهایت کاهش اعتماد عمومی به حاکمیت به‌عنوان متولی حمایت از منافع عمومی خواهد شد. در راستای حفظ و افزایش اعتماد عمومی به حاکمیت، توجه ویژه به حرفه حسابرسی به‌عنوان نگهبان اعتماد عمومی امری ضروری است. لازم است سهم درامدی خدمات حرفه حسابرسی با افزایش ضریب نفوذ و افزایش نرخ خدمات حسابرسی بهبود داده شود و با تعیین تکلیف نهاد ناظر بر حسابرسی مستقل چابک، قوی و به‌دور از تعارض منافع و دارای ویژگیهای مجمع بین‌المللی ناظر بر حسابرسی مستقل و لحاظ‌نمودن وضعیت داخلی، شرایط بهبود کیفیت خدمات حسابرسی فراهم شود.